

בארות המים

הערות

בדינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה

שהוא סבור דכל שהמשכון זידו פטור מן המצוה עכ"ל
(ויעו"ש דהביא דהתוס' פליגי).

בדינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה, נחלקו הראשונים, שיטת התוס' (י ג, כה א ובכ"ד) ודעמייהו דליכא פטור עוסק במצוה אלא בגוונא דלא מני לקיים שניהם, וכגון דע"י עסק המצוה השניה יתבטל [או עכ"פ יתעכב דהוי ביטול לזמן] מן הראשונה, אך היכא דמני לקיים שתיהן ליכא פטור דעוסק במצוה.

ונראה דמודה הראב"ד דדוקא עוסק במצוה פטור מן המצוה ולא מקיים גרידא, אלא כמ"ש ללדד המהר"ח או"ז (סי' קפג) דכל זמן דלא השיב האצידה אכתי חשיב עוסק במצוה, כיון דאכתי לא נשלם עסק המצוה, וכעין המבואר בדברי הר"ן גבי חופר כוך, דאף בשעה דמיפשי פורתא נמי פטור, אף דאינו מתבטל עי"ז ממצותו, והרי התם השתא אינו עוסק במצוה ממש, אלא ע"כ דכה"ג נמי חשיב עוסק, ועד"ז סברי הראב"ד והמהר"ח או"ז גבי משיב אצידה, דמשעה שנטל האצידה עד שמשיבה, אית ליה שם עוסק [ובצאמת לשון המהר"ח או"ז שם, כפי מה שכתבתי יכול להיות דשומר אצידה יפטר מפרוטה דרב יוסף כל זמן שהאצידה בציתו, שהרי התחיל לעסוק בה להחזירה ולא גמר עסקו המוטל עליו, מידי דהוי אשבתא דריגלא שציוס השבת לא היה מוטל עליהם לעשות כלום דליילך דדרך אין יכולים אעפ"כ גנו ארקתא דנהרא כו' עכ"ל הרי דלא פסיקא ליה, והיינו משום דיל"ד אי כהאי גוונא אית ליה שם עוסק].

והנה לדבריהם נמצא לכאורה דשומר אצידה כל זמן שלא השיבה, פטור מכל המצוות כולן, והוא תמוה טובא לכאורה.^א

ושיטת הר"ן (בסוגין) ודעמיה דפטור עוסק במצוה הוי בכל גוונא, ואף היכא דיכול לקיים שניהם ולא יתבטל כלל ממצותו הראשונה, כל דהוא עוסק במצוה (ואינו מקיים גרידא כלייט בצגדו ותפילין בראשו) אלא דהוסיף הר"ן דמ"מ כל דאין צריך כלל לטרוח אלא כדרכו במצוה ראשונה מני לזאת ידי שתייהן צכהאי גוונא ודאי ינא ידי שתייהן דמהיות טוב אל יקרא רע ומש"ה פרכינן בגמ' אהא דחתן ושושביניו פטורין מן הסוכה דליכלו בסוכה וליחדו בסוכה.^ב

אך לשיטת כולן, היכא דהשתא אינו עוסק במצוה, וכן אינו מתבטל כלל ממצותו, ליכא פטורא דעוסק במצוה פטור מן המצוה, אך הרשב"א צ"ק (נו צ) הביא בשם הראב"ד וז"ל וממה שכתב הראב"ד ז"ל בפרק השוכר את האומנין גבי צמלוה צריך למשכון נראה

^א ומשמעות הר"ן 'מהיות טוב אל יקרא רע' דמעיקרא דדינא אף צכה"ג איכא פטור, אלא דמ"מ צכה"ג אין ראוי לפטור עצמו מן המצוה, והא דפרכי' בגמ' היינו דממימרא דרב חתן ושושביניו פטורין מן הסוכה משמע דלכתחילה צריך למעבד הכי (ויעוין בצביאור הלכה סי' לח ס"ח) אך יעוין בר"ן לקמן (יב א מדפ"ר) דלידד דדרך הא' דברייתא דמחייבא בני חופר צק"ש פליגא בזה גופא וסברה דכל דאין צריך לטרוח ליכא כלל פטורא דעוסק במצוה, ומבואר מדבריו דלדרך זו הכי קי"ל, אך לדרך הצ' ביאר הר"ן שם דטעמא דהך ברייתא משום דסברה דלא חשיבי כלל עוסק במצוה יעו"ש.

^ב מיהו יעו"ש בדברי המהר"ח אור זרוע וז"ל אחר שכבר התחיל לעסוק בדבר מצוה וליילך ללמוד או לשמוע דרשה הוא פטור מכל המצוות עד שילמוד או ישמע דדרשה כו' וכפי זה בחורים ההולכים ללמוד תורה פטורים מכל המצוות כל זמן שהם צבית רבם,

בדבר שבממון דכל שבשלו אינו רשאי בשל חצרו נמי אינו רשאי עכ"ל, וחזינן דעשה דממונא לא דחי עשה דאיסורא.

ולבא' נראה ביאור הדברים, דכיון דכל יסוד דרישת העשה הוי לצורך חצירו, כיון דחצירו מחויב לאיסור, ולא ניתן הך איסור להדחות אכל בעל הממון עצמו, כ"ש דלא ניתן להדחות אכל חצירו עצורו [והרי שלך קודם, וכיון דלממון עצמו לא ניתן להדחות הך איסורא, כ"ש לממון חצירו].

ומעתה נראה לדון, דאף בדינא דעוסק במלוה כן הוא, ועוסק במלוה דממונא לא מיפטר ממלוה דאיסורא, ומעתה העוסק בהשבת אבידה לא מיפטר אלא ממלוה נדקה, די"ל דחשיבא נמי מלוה דממונא, אך ממלוה דאיסורא כגון מלוה לא מיפטר, ויש להאריך עוד בזה.

ונראה לדון דהנה צפרק אלו מציאות (ל א) והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כו' היה כהן והיא צבית הקצרות כו' למאי איצטריך קרא אילימא לכהן והיא צבית הקצרות פשיטא כו' לא דחינן איסורא מקמי ממונא, ומצואר דעשה דממונא לא דחי לאו דאיסורא, ויעוין בחי' הרמב"ן שם דביאר וז"ל ונראה לי דהכי פירושה משום דכיון דאפילו בעל אצדה כהן אינו רשאי להטמא בה היאך יטמא זה בשבילה, והרי אם באו בעלים ואמרו לא בעי' לה ליחיה לעשה כלל, הילכך לא דחינן מלוה עשה משום מלוה שבממון שאם הפקיר בעליו ממון זה פטור הוא מאותה מלוה, שהרי חייב הוא לומר כן כדי שלא יטמא כהן ששניהן חייבין בכבודו של מקום כו' דמיה להיה דגרסינן בכתובות (מ א) היכא אמרי' דאחי עשה ודחי את ל"ת כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומיה לעשה אצל הכא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתיה לעשה כלל כו' וכל שכן הוא

כרב חסדא ורבה בר רב הונא שהיו פטורים כל זמן שלא שמעו דהרשה עכ"ל, ויעוין שם דדן לפ"ז אי בחורים צבית רבם רשאין לצרך על צינית ותפילין כיון דפטורין, וכחצ דרשאין לצרך דומיא דנשים דמצרכות על מ"ע שהז"ג לשיטת רבנו תם, וז"ל ומכל מקום אם ירצו לצרך על הצינית ועל התפילין יכולין, מידי דהווי אנשים שפסק ר"ת ז"ל שהנשים יכולות לצרך על כל מלוה עשה שהזמן גרמא ולהכי יכולו להוציא בתקיעת שופר את החייבים ולא אמרינן דלא אתי הפטור אפילו מדרבנן ויוציא את החיוב דכל ישראל עריצים זה בזה וכדאמר בר"ה דכל הצרכות אעפ"י שיצא מוציא כו' עכ"ל יעו"ש.